

УДК 338.48(477)(045)

Гладка І.В.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки і менеджменту
Київської державної академії водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Сучасні тенденції та особливості розвитку туризму в Україні

У статті обґрунтовано, що туризм є розвинутою та однією з найбільш динамічних галузей світової економіки за показниками швидкості обігу капіталу, числом зайнятих, обсягом експорту послуг та виступає як джерело доходів для національних бюджетів. У роботі визначені загальні тенденції та особливості розвитку туризму в Україні, які потрібно враховувати при плануванні дохідної частини бюджету, з однієї сторони, а з другої – при плануванні діяльності туристичних фірм для прийняття адекватних та своєчасних управлінських рішень. Визначено, що основними тенденціями розвитку туризму є: підвищення рівня комплексного обслуговування туристів, зростання індивідуалізації потреб клієнтів, зміна структури туристичних потоків, широке використання онлайн-послуг в туризмі.

Ключові слова: тенденції розвитку туризму, динаміка туристичних потоків, в'їзний та виїзний туризм.

Постановка проблеми. Туризм є розвинутою та однією з найдинамічніших галузей світової економіки. Більшої уваги до розвитку туризму заслуговує і в Україні, оскільки ця галузь може забезпечити значний внесок в економіку держави у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та поповнення державного бюджету через сплату податків. За останні 15 років туризм в Україні розвивався досить динамічно, питома вага якого у дохідній частині бюджету становила близько 2%. Проте, враховуючи, що в деяких країнах (Єгипет, Туреччина, Таїланд) доходи від туристичної діяльності в бюджетах становлять до 40%, потрібно якнайширше розвивати вітчизняний туризм, що дозволить не тільки збільшити доходи від туристичної діяльності, а й покращити імідж країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями розвитку туризму в Україні займалися Кифяк В.Ф., Коніщева Н.Й., Мальська М.П., Худо В.В., Кудла Н.Є., Школа І.М., Фомін Ю.В., Прочан А.О., Мацука В.М., Ротань Н.В. [1-6], проте останні сучасні тенденції розвитку туризму цієї галузі господарства потребують визначення.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Тому для врахування особливостей та сучасних тенденцій в туризмі необхідно провести аналіз розвитку туристичної діяльності, результати якого потрібно використовувати при плануванні роботи туристичних підприємств.

Постановка завдання (мета статті). Дослідити тенденції та особливості розвитку туристичної галузі України, які можна використовувати при плануванні роботи туристичних фірм, а також враховувати при плануванні бюджету країни.

Виклад основного матеріалу. Туризм протягом усієї історії свого економічного існування переконливо утримує репутацію специфічної сфери, яка динамічно розвивається у складі галузей обслуговування і посідає все більш помітне місце у світовій економіці за показником швидкості обігу капіталу, числом зайнятих, обсягом експорту послуг, як джерело доходів для національних бюджетів [1]. У сучасних умовах розвитку світової економіки туристичний бізнес, що є третім за дохідністю сектором економіки, впевнено досягає перших позицій у порівнянні з іншими галузями.

Рівень споживання туристичних послуг є одним із важливих індикаторів якості життя. Сфера послуг і, зокрема, такі її складові, як готельний комплекс, туризм та рекреаційний бізнес, здатні зробити значний внесок у зростання валового внутрішнього продукту при відносно малих витратах та коротких термінах окупності. Крім того, прискорений розвиток цієї сфери сприятиме динамічному розширенню внутрішнього ринку як основи стабільного економічного зростання в регіонах та Україні в цілому.

За оцінкою Всесвітньої туристичної організації на долю туризму припадає близько 10% світового валового національного продукту, 7% сумарних капітальних вкладень, 11% світових споживчих витрат, 5% всіх податкових надходжень, третину світової торгівлі послугами [9].

Туризм в Україні може і мусить стати сферою реалізації ринкових механізмів господарювання, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів. Італія, Іспанія, Франція, Греція, Кіпр, а також Польща, яка вже 1996 р. ввійшла в десятку країн світу за рівнем розвитку туризму, завдяки розвитку туризму зуміли за досить короткий час подолати економічну кризу.

За вкладом туристичної галузі у ВВП країни, згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, Україна у 2013 р. посіла 129 місце в світі (табл. 1) [9].

Таблиця 1.

Вклад туристичної галузі у ВВП різних країн світу у 2013 році

Рейтинг країни за версією WTTC	Країна світу	Вклад туристичної галузі у ВВП країни, %
73	Угорщина	4,1
80	Болгарія	3,7
88	Естонія	3,4
108	Чехія	2,9
129	Україна	2,3
130	Фінляндія	2,3
142	Польща	2,1
155	Білорусія	1,8
157	Литва	1,8
172	Російська Федерація	1,4

* Джерело [9, с. 8].

Аналізуючи туристичні потоки України у 2009-2014 рр. зазначимо, що кількість іноземних громадян, які відвідували Україну у 2014 р. зменшилася по відношенню до 2013 р. на 9%, тобто на 2,33 млн. осіб. Хоча по відношенню до 2009 р. величина цього показника зросла на 8%. При цьому кількість громадян України, які виїжджали за кордон у 2014 р. скоротилася майже у два рази по відношенню до попереднього року і становила 12,7 млн. осіб. За 2009-2014 рр. кількість осіб, виїжджаючих за кордон, скоротилася майже на 20% (табл. 2) [8].

Таблиця 2.

Динаміка туристичних потоків в Україні за 2009-2014 рр., (тис. чол.)

Туристи за напрямком поїздки	Роки							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2013	2014/2009
В'їзні	20798	21203	21415	23013	24671	22438	0,91	1,08
Виїзні	15334	17180	19773	21433	23761	12711	0,53	0,82
Усього	36132	38383	41188	44446	48432	35149	0,73	0,97

* Джерело [8].

Як видно з таблиці 2, за 2009-2014 рр. загальна кількість туристів скоротилася на 3%. Показовим є те, що за 2013-2014 рр. відбулося зменшення кількості подорожуючих осіб майже на третину. Причинами цього є: складна політична та економічна ситуація в Україні, зниження купівельної спроможності громадян, стрімка девальвація національної валюти, внаслідок якої суттєво подорожчала вартість турів у гривневому еквіваленті, воєнні дії на Сході країни.

Із зазначених вище причин та у зв'язку з тим, що уряди цілої низки країн не рекомендують у даний час відвідувати Україну, відбулася переорієнтація туристичних потоків у 2014 р. що позначилося на їх структурі (рис. 1-2).

Із представлених рисунків видно, що у 2014 році по відношенню до 2013 р. помітно скоротилася частка іноземних туристів (на 6%), а також відбулося скорочення внутрішнього туризму на 7%.

За період, що аналізується, на 13% зросла частка туристів-громадян України, що виїжджали за кордон. Скорочення чисельності внутрішніх туристів пояснюється тим, що в Україні практично відсутня державна програма розвитку, підтримки та популяризації внутрішнього туризму; у вільному доступі немає туристичних каталогів з інформацією про цікаві туристичні пам'ятки та місця відпочинку в країні; співвідношення «ціна-якість» у закордонних турів набагато привабливіше. Ще не менш важливим фактором вибору відпочинку за кордоном є його «престижність» та висока якість обслуговування.

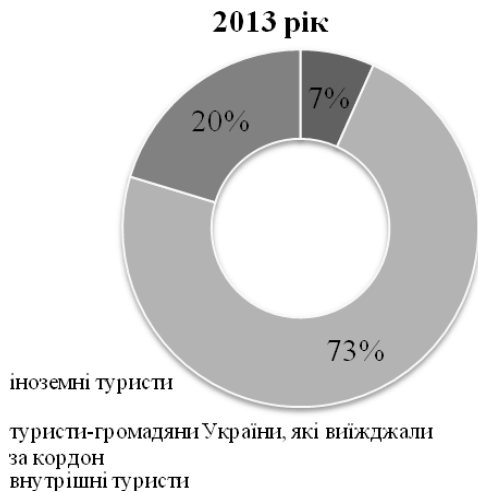

Рис. 1 Структура туристичних потоків у 2013 році

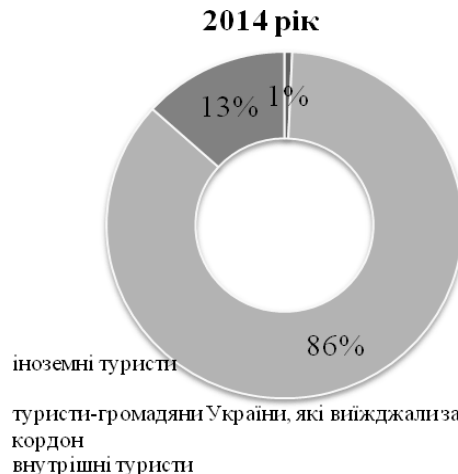

Рис. 2 Структура туристичних потоків у 2014 році

* Джерело [8].

Експерти туристичного бізнесу прогнозують, що у 2015 році частка внутрішніх туристів суттєво зросте за рахунок насичення ринку цікавими і доступними пропозиціями подорожей всередині країни [7].

Проведений аналіз туристичної галузі дозволив визначити певні особливості роботи туристичних підприємств, зокрема:

- відсутність державної програми розвитку, підтримки та популяризації внутрішнього туризму.

- сезонність роботи. Результати роботи туристичних фірм суттєво відрізняються у «високий» та «низький» сезон, що спонукає менеджмент компаній до пошуку додаткових джерел доходів у несприятливий період.

- комплексне обслуговування. Зазвичай при оформленні договору з клієнтом туристична фірма надає повний комплекс послуг (страхування, бронювання квитків на відповідний вид транспорту, бронювання відповідного типу номеру в готелі, трансфер, проведення екскурсій, оренда машин та інші за бажанням клієнта).

- індивідуалізація потреб і пропозицій для туриста. Останнім часом турист став більш вимогливим щодо якості послуг, що надаються туристичною компанією. Тому турфірми намагаються розробляти турпродукт, який би в найбільшій мірі враховував інтереси та побажання клієнта. Звичайно, це більш характерно при замовленні індивідуального туру, ніж при пропозиції так званих «масових» напрямків відпочинку.

Також нами були визначені основні тенденції розвитку туризму в Україні, що є певною мірою, віддзеркаленням процесів, що відбуваються в туристичній галузі в світовому масштабі:

- зміна структури туристичних потоків під впливом політичної та економічної ситуації в країні;

- стрімкий розвиток інформаційних технологій в туризмі. Широке використання потенційними туристами (e-tourist) веб-ресурсів породило появу електронного туризму (e-tourism); розвиток інтелектуальних веб-сервісів для вироблення рекомендацій, які допомагають клієнту визначитися з маршрутом подорожей та інформаційних систем прийняття рішень в індустрії туризму;

- самостійне планування туристами своєї подорожі. В Україні самостійно подорожує 7% всіх туристів. За оцінками експертів їх чисельність щорічно зростає;

- перспектива впровадження безвізового режиму з країнами Шенгенської зони, що надасть можливість збільшити частку самостійних подорожей;

- формування турпродукту за видами потреб туриста:

- 1) лікування;
- 2) паломництво;
- 3) освіта;
- 4) «зелений» туризм;

- 5) гастрономічний туризм;
 - 6) бізнес-туризм;
 - 7) шопінг-туризм та інші.
- диверсифікація видів економічної діяльності турфірм;
 - найбільш ефективно працюючі турфірми диверсифікують свою діяльність, купуючи транспортні засоби (автобуси) і готелі.

Висновки. В статті обґрунтовано, що туризм є розвинутою та однією з найбільш динамічних галузей світової економіки. В Україні ця галузь може забезпечити значний внесок в економіку держави у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та поповнення державного бюджету через сплату податків. У роботі визначені тенденції та особливості розвитку туризму в Україні, які потрібно враховувати при плануванні доходів бюджету країни. Також їх треба враховувати при плануванні роботи турфірм для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень. Визначено, що основними тенденціями розвитку туризму є: підвищення рівня комплексного обслуговування туристів, зростання індивідуалізації потреб клієнтів, зміна структури туристичних потоків, широке використання онлайн-послуг в туризмі.

Список літератури:

1. Фомін Ю.В., Прочан А.О. Світові тенденції розвитку туристичної галузі / Ю.В. Фомін, А.О. Прочан // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. - 2013. - №17. - С. 183-191.
2. Ротань Н.В. Перспективи розвитку туристичної галузі в регіоні / Н.В. Ротань // Спец. випуск до III Міжн. турист. форуму «Херсонщина – відпочинок, лікування, подорожі в екологічних умовах Таврії», 2013, вип. 2/(3) – С. 14-20.
3. Кудла Н.Є. Менеджмент туристичного підприємства. Підручник / Н.Є. Кудла. – К.: Знання, 2012.- 343 с.
4. Мацука В.М. Сучасні тенденції та перспективи розвитку туризму в Україні / В.М. Мацука // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка, 2011, вип. 1. –С. 43-49.
5. Мальська М.П., Худо В.В. Туристичний бізнес: теорія і практика. Навч. пос. / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К.: ЦУЛ, 2007, - 424 с.
6. Кифяк, В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Текст] // Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
7. Туристический сезон-2014: итоги и перспективы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://extra-news.com.ua/suspilstvo/turisticheskiy-sezon-2014--itogi2760>
8. Державний комітет статистики України. Туристичні потоки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. WTTC Travel & Tourism Economic Impact 2014 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/country%20reports/ukraine2014.pdf>

Гладкая И.В., канд. экон. наук, доцент кафедры экономики и менеджмента Киевской государственной академии водного транспорта имени гетмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Современные тенденции и особенности развития туризма в Украине. В статье обосновано, что туризм является развитой и одной из наиболее динамичных отраслей мировой экономики по показателям скорости обращения капитала, числом занятых, объему экспорта услуг выступает как источник доходов для национальных бюджетов. В работе определены общие тенденции и особенности развития туризма в Украине, которые нужно учитывать при планировании доходной части бюджета, с одной стороны, а с другой – при планировании деятельности туристических фирм для принятия адекватных и своевременных управленческих решений. Определено, что основными тенденциями развития туризма являются: повышение уровня комплексного обслуживания туристов, рост индивидуализации потребностей клиентов, изменение структуры туристических потоков, широкое использование онлайн-услуг в туризме.

Ключевые слова: тенденции развития туризма, динамика туристических потоков, въездной и выездной туризм.

Gladka I.V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economy and Management, Kyiv State Maritime Academy named after Hetman Petro Konashevich-Sahaydachniy

Modern trends and peculiarities of tourism development in Ukraine. The article proves that tourism is developed as one of the most dynamic sectors of the global economy in terms of the speed of capital turnover, number of employees, volume of the export of services and acts as a source of revenue for national budgets. The paper identifies general trends and features of development of tourism in Ukraine that must be considered in the planning of budget revenues and when planning activities of travel agencies for adequate and timely managerial decisions. It was determined that the main trends of tourism development are: improving complex tourist services, the growth of individualization of customer needs, changes in the structure of tourist flows, the widespread use of online services in tourism.

Key words: developing trends of tourism, tourist flows, incoming and outgoing tourism.